

Profil dubrovačkog iseljenika Miha Mihanovića

Ivan Lupis-Vukić, Split

Ja sam u svome životu proputovao Sjevernu i Južnu Ameriku, od New Yorka do Seattlea pa niz atlantsku i pacifičku obalu sve do Ognjene zemlje. Kao novinar radio sam u Beogradu, Splitu i Londonu, i šest godina u Chicagu. Upoznao sam mnogo ljudi raznih zvanja i narodnosti, od jednostavnih seljaka i radnika pa do Nikole Tesle, Bernarda Shaw-a, Sir Arthura Evansa i Henry Suzzalla (Zucala). Ali nigdje nisam upoznao self-made čovjeka sa toliko ljudskih vrlina kao Miha Mihanovića.

Miho se rodio u selu Doli, nedaleko od Stona, godine 1862. Brat Mihov Nikola, koji se u Buenos Airesu već razvijao u budućeg velikog brodovlasnika, želio je da se Miho nešto bolje izobrazu, pa ga je otac uputio u Korčulu, da kao dječak radi u dućanu trgovca Cvjetiše i privatno uzima lekcije od profesora Franciskovića u hrvatskom i talijanskom jeziku. Kada je Mihu bilo 12 godina brat Nikola ga je pozvao k sebi. Na putu za Buenos Aires, drugi stariji brat Ivan, shipchandler, u Rio de Janeiru zadržao ga je nekoliko mjeseci kod sebe.

Tu se daroviti Miho uputio u portugalski jezik, u kojemu se docnije usavršio i koji mu je poslije u poslovanju sa Brazilom mnogo vrijedio.

Kada je stigao u Buenos Aires brat Nikola ga sutradan povede u pučku školu da nauči španjolski. Brat Ni-

kola je došao u Argentinu nepismen pa je znao što pismenost vrijedi. Kroz godinu dana Miho nauči dobro španjolski. Tada ga brat Nikola dade u privatnu školu da uči engleski i knjigovodstvo. Nikola je želio da Miho postane farmacist te ga uputi da radi kod farmaciste Miha Perlen-dera, našega zemljaka.

Ali u Mihovim žilama je kolala stara pomorska dubrovačka krv. Ne htijući postati farmacist, izmoli od brata da ga namjesti na njegov parobrod, koji se zvao »Toro«. Tako je Miho započeo svoju pomorsku, pa brodovlasničku karijeru. »Toro« je prevozio stoku iz luke Bahia Blanca u Buenos Aires, a »Torov« agent je bio Felipe Caronti. Radeći na »Toru« Miho uvidi da je prevažanje stoke unosno, i da bi moglo biti još uosnije. Dogovori se sa Carontom da kupe »Tora« od brata mu Nikole. Dogovoreno — učinjeno. Posao s »Torom« je sjajno uspejavo.

God. 1889. kupi Miho od Carontija njegovu polovinu, a brat mu Nikola proda na odplatu 4 parobroda i 6 lancha. Iste godine Miho osnuje plovidbu »Sud Atlantica« s kapitalom od 100.000 funti sterlinga sa sjedištem u Bahia Blanca i s prugama do Buenos Airesa, i do Porto Alegro i Rio Grande u Brazilu.

»Toro« znači bik. Do god. 1920. Mihova Sud Atlantica sastojala se je od 9 manjih i velikih parobroda, i 60

Miho Mihanović

lanča sa 23.500 tona. U svojoj floti Miho je imao brodova i s imenima »Vaca« i »Ternero« — krava i tele, odnosno, bik, krava i tele. Jednom mu primjetih da su ta imena bila odveć prozaična. On se nasmiješi pa odgovori: »Ali, kako da ne počastim svoje brodove s njihovim imenima kada su me volovi, krave i telad obogatili«.

Na 1. jula 1920. prodao je Miho Mihanović sve svoje dionice u Sud Atlantiki velikom engleskom društvu *Compania Argentina de Navegacion (N. Mihanovich) Limitada*, koje je, g. 1918., kupilo i svu golemu flotu brata mu Nikole.

Poslije prodaje svojih parobroda odlučio je Miho Mihanović da zbaciti sa sebe sve velike brige jako zaposlenog čovjeka. Na ulici Sarmiento izgradio uredsku zgradu sa deset spratova. Deveti sprat udesi za svoj privatno poslovni ured. Jednog mladog i vrlo sposobnog argentinskog Holanđanina namjesti kao svoga tajnika i poslovođu, koji će voditi evidenciju i brigu nad svim njegovim investicijama u kućama i vrijednosnim papirima. Na Peralta ulici podigne sebi tako otmjenu rezidenciju, koja je mogla da primi i ugosti do 200 uzvanika.

Ja sam u Južnoj Americi proboravio dvije godine i četiri mjeseca. Kada nisam putovao boravio sam u Buenos Airesu i vrlo često bio u društvu Miha Mihanovića. Rijetko bi prošla dva-tri dana a da ne bi došao autom po mene. »Hajdemo, Lupisu, da se provezemo, da vam pokažem što još niste vidjeli, da razgovaramo«. On je, kroz svih pet i po godina izdavanja »Hrv. Glasnika« u Chicagu, bio jedan od najrevnijih njegovih čitalaca. Pa me je zavolio, imao potpuno povjerenje u mene, a tim više što su se naša mišljenja o svjetskim događajima, o prilikama u Jugoslaviji i o obojici poznatim ljudima, uvijek slagala. Sa mnom je bio potpuno iskren i ja s njim. Uvjerem sam da je on meni kazivao stvari koje nije kazivao nikome drugome. Iz česta drugovanja s njim, iz mnogih razgovora s njim saznao sam čitav njegov privatni i poslovni život, i tako u Miho Mihanoviću upoznao jednog znamenitog čovjeka — uzor čovjeka u svakom pogledu.

Prvo: Miho Mihanović je bio naš najkulturniji self-made iseljenik. Govorio je hrvatski, španjolski, portugalski, talijanski, engleski i dosta dobro francuski. Poznao je i po dva-tri dijalekta španjolskog i talijanskog jezika. Jednom mi je pokazao knjigu pjesama na jednom od talijanskih dijalekata. »Čitajte«, reče mi, »i kažite mi koliko razumijete i koji je to dijalekt«. Ja nijesam razumio ni deset od sto riječi, i nisam znao koji je to talijanski dijalekt. On se nasmije i reče: »To vam je genoveški dijalekt koji ja dobro razumijem i uživam čitajući pjesme u njemu«. Ja primjetih: »Pa vi, kao poslovan čovjek, i pjesme volite«. Miho Mihanović ne odgovori ništa, nego povuče jednu ladicu svoga velikog stola, izvadi jednu knjigu i doda mi ju. Pogledam naslov: »Gorski vijenac«. »Divna knjiga« reče mi, »sam ne znam koliko sam je puta pročitao. Nema joj ravne u nijednoj literaturi. Iguman Stefan! I napamet izrecitira nekoliko stihova iz govora »Ja sam prošao sito i rešeto«. Miho Mihanović je uživao u čitanju i velikih špa-

njolskih, talijanskih i engleskih pisaca. Reče: »Tko ne voli cvijeće i pjesmu, nije pravi čovjek. A imam ja i jedan broj vašega »Hrvatskog Glasnika« što ga čuvam u ovoj ladici«. On izvadi taj broj, rastvori ga, i upre prstom u jedan članak koji je imao naslov »Zavist«. Ja se odmah sjetim toga članka koji sam bio preštampao iz jednog domovinskog lista. »Ovaj članak je napisao jedan mudar i čestit čovjek«, reče Miho, »i u njemu tako jasno prikazao najgoru manu našega naroda i njezine ubitačne posljedice, da sam ga sačuvao«.

Drugo: Miho Mihanović je bio istinski hrvatski rodoljub i svijesni Jugoslaven. Za prvog svjetskog rata bio je na čelu ogranka Jugoslavenske narodne obrane na Atlantiku, kao Pasko Baburica na Pacifiku. Jugoslavenska narodna odbrana podupirala je londonski Jugoslavenski Odbor za stvaranje istinske Jugoslavije ravnopravnih naroda.

Treće: Miho Mihanović je bio jedan od najmudrijih poslodavaca. Radio je lično i neumorno kao — ukoliko mi je poznato — nijedan veliki poslodavac prije njega. Za krcanja parobroda u Bahia Blanci on je bio tu da nadzire i upravlja. A kada bi probrod kratko otputovao, on bi željeznicom pohitao u Buenos Aires da ga dočeka i prisustvuje iskrcavanju. Pazio je kako njegovi mornari i časnici rade. »Posla je bilo«, kazivao mi jednom, »više nego li se moglo odoljeti pod redovnim prilikama. Uvidim ja da se od ljudi ne može tražiti više, a da je grehota ne aprofitirati i, ako se može, ne zaradivati više. Obratim se ja svojim mornarima i časnicima s predlogom: Vi primate redovitu plaću za redovit rad; bi li vi radili ekstra, i u nedjelju, kada je potreba, a ja da vas za svaku minutu prekovremenog rada platim dvostruko. Onda su mornarske plaće bile toliko da ljudi žive, nezaposlenih mornara u obilju. Svi spremno pristadoše. Radili su čak s oduševljenjem. Učestaje putovanja mojih brodova. Moji konkurenti se čudili kako to moji brodovi na istim prugama čine brža putovanja nego li njihovi. Zarada je samo rasla. Ali, nemojte vi sada misliti da sam ja svoje ljude dobro nagrađivao iz dobrane srca. Ne, nego iz razumne uvidavnosti poslodavca. Dobar rad mojih ljudi meni je donosio sve veću zaradu i bogatstvo, pa je bilo razumno i pravedno da i oni od svoga rada imaju veću korist. U ono vrijeme drugi su se poslodavci držali regule: plati čim manje, zaradi čim više. Takva je politika bila ne samo nepravedna nego i nerazumna. Poslije su došle radničke organizacije, borbe za veće plaće i prekovremeni rad, štrajkovi. Na mojim brodovima nikad nije bilo štrajka. Ali budući da je dobar rad mojih ljudi mome društvu dorosio sve to veću korist, ja vidjeh da i oni zaslužuju još veću korist nego li im prekovremeni rad donosi, pa uputim pismo časnicima palube i stroja, i svim činovnicima, i najdulje služećim mornarima, u kojemu im saopćih: Ja sam zadovoljan vašim radom i želim da ga posebno nagradim. Prema odgovornosti i duljini službe ja ću pokloniti svakome odgovarajući broj dionica naše Sud Atlantike. Dionice će biti vaše isključivo vlasništvo, ali vam ih neću dati u ruke, nego ću ih za vas čuvati u svojoj kasi, jer ne bih htio da koji od vas svoje dionice komegod proda, a ovaj se dođe priti u naše posle. A vi svoje dionice možete prodati u svako doba, ali samo — meni. Godišnje skupštine sam održavao sa svojim novim dioničarima. Nije tu bilo ništa prikrivena. Znala se dobit, troškovi i deperimenat, a čista dobit dijelila, toliko na svaku dionicu. I danas sa zadovoljstvom vam mogu reći da su moji ljudi, što od dobiti na dionicama kroz deset godina, što od prodaje njihovih dionica kada sam Sud Atlantiku prodao, primili 900 000 ondašnjih pesosa, što bi po današnjoj vrijednosti vaših dinara (44 za dolar) činilo sumu od 18 ili 20 milijuna dinara. Nešto takova nije uradio nijedan drugi brodoglasnik, ili nije ni mogao; a ja sam našao način da dobar rad mojih ljudi mene obogati, da uspijem bolje od svih drugih brodoglasnika, i našao veliko duševno zadovoljstvo u davanju jednog dijela toga bogatstva mojim zaslužnim časnicima, činovnicima i starim mornarima«.

Iz brojnih razgovora s Mihom Mihanovićem sabrali ću ukratko načela koja su ga vodila u njegovu životu: »Ja sam se — reče mi — povukao iz posla u 58. godini svoga života. Novac nije sve; istina, novac je potreban da možeš uživati plodove kulture, ali kada si dosta zaradio, prestani na vrijeme radom i brigom da možeš te plodove uživati. Od kada sam prodao svoje parobrode ja sam se mnogo izobrazio, naučio čitati Dantea i Shakespearea.

Idem na predavanja svih znamenitih ljudi koji za to u Buenos Aires dolaze. Skoro svake godine putujem u Evropu, u Španjolsku, Francusku, Švicarsku, Englesku, Italiju. U Njemačkoj još nisam bio, ali onamo imam dobra prijatelja koji me zove pa da skupa Njemačku proputujemo. Bio sam više puta u Jugoslaviji i svaki put svratio u rodne Dole. Ondje sam ustanovio zadužbinu od milijun dinara za zdravstvene i prosvjetne potrebe Doljana. Razgovaram sa svojim mještanima i saslušam njihove potrebe. U Buenos Airesu sam ustanovio knjižnicu sa oko tisuću domaćih knjiga za naše ovdašnje doseljenike. Član sam svih ovdašnjih naših društava. Pratim što naš narod ovdje radi, pomognem novcem i savjetom. A sve mi je ovo moguće što sam znao prestatu da radim u pravo vrijeme.

Po mome povratku iz Argentine (1932) jedne je godine zemljotres u Dolima napravio mnogo štete. Toga ljeta dođe Miho Mihanović u Dole da vidi, da ispita gdje bi i što trebalo pomoći. Zadužbina braće Nikole i Miha Mihanovića još ne bješe počela raditi. Narod, kao narod, traži od imućna čovjeka i previše, a sam, često puta, ne radi za sebe i ono što bi mogao. Išli smo iz jednog sela u drugo uskom, nepopravljanim stazom. Na jednom mjestu posred staze stoji prilično velik kamen o koji se moraju spoticati i ljudi i mazge. Miho Mihanović stade ispred toga kamena. Doda mi štap da mu ga držim, a on se prigne da uhvati kamen. S nama je bio župnik i čitava povorka seljana iz koje ih iskoči nekolikoina da kamen maknu. Ja poviknem: »Natragn svi, ni jedan od vas da kamen dodirne!« Miho podigne kamen spoticanja i baci ga ustranu. Ja tada rekoh seljanima: »Trebalo je da gospodar Miho dođe iz Buenos Airesa da vam ovaj kamen makne s puta, koji vam tu bog-zna od kad smeta.« »Ovo vam je dobra lekcija« progovori župnik. »I tebi« rekoh na glas, »moj don Mašo (on je bio iz moga mjesta) koji si tu više od dvadeset godina a nisi narod pođućio u dužnostima prema sebi«.

Danas je u Dolima drugčije. Kada se Nikola Mihanović teško razbolio te se očekivalo da će skoro umrijeti, otišao je k njemu brat Miho i kazao mu: »Ja sam za naše rodno mjesto ustanovio zadužbinu od milijun dinara. Ti si bogatiji od mene; učini i ti svoju dužnost prema mjestu koje nam je život dalo«. Nikola Mihanović je imao vriednosti četiri milijuna dinara kod Prve hrvatske štedionice u nacionaliziranim Blair-ovim obevnicama, i odredi da se od te svote i Mihova milijuna ustanovi u Dolima zadužbina braće Nikole i Miha Mihanovića. Mihi bi povjereni da sastavi statut zadužbine. Dok su se uredile razne formalnosti ja sam još bio u Buenos Airesu. Miho me pozove da mu pomožem — prema svome poznavanju domovinskih prilika i potreba sela Doli. Prihod zadužbine

bio je od 350.000 dinara na godinu (8.000 dolara). Iz ova-ga prihoda izgradila se široka kolna cesta od Dola do mora; izgradili se lijepi putevi između sela; izgradile se čatrne da sa sva sela dođu do obilne pitke vode; selo dobavi liječnika, s plaćom iz prihoda zadužbine; isposluje poštu; svi bolesnici iz mjesta išli su u bolnicu na trošak zadužbine; sve što djeca u školi trebaju, i u njihovoj bolesti, išlo je na trošak zadužbine; svoj siromašnoj rodbini bila je određena, na određeni rok ili do smrti, mjesečna pomoć od 500 ili 1000 dinara; seljak koji je najbolje gajio masline dobijao je nagradu, da bi bio na ugled drugima; tako najbolji gojilac povrća i buhača; djevojka koja je najurednije držala kuću dobijala je nagradu, a kod udaje i priličan miraz. Išlo se za tim da se godišnjim nagradama potakne ljude da budu napredniji i uredniji u svome radu. Seljački narod je po svemu svijetu vrlo konzervativan, dok se ne prosvijetli. No na nj jedan primjer više djeluje nego li sto nagovora.

Zadatak zadužbine je bio i da pomaže školovanje darovitih siromašnih mladića za buduće pomorske kapetane i mašiniste, zanatlije i suvremene ribare, jer Doljani su istovremeno zemljoradnici, ribari i pomorci. Opći napredak mjesta imao se provoditi putem zadruga — poljoprivredne, ribarske i nabavlačko-potrošne.

Kada je uprava zadužbine vidjela da se približava rat i da bi fond u novcu mogao propasti, na vrijeme je sav novac uložila u nekretnine u Zagrebu.

Miho Mihanović, uz svoju skromnu suradnju pri sastavljanju statuta, htio je da bratovom i svojom zadužbinom također potakne sve naše imućne iseljenike kako da praktično pomognu svoj rodni kraj. Najprva se u nj ugledala rođena sestra Anita, najmlađi član obitelji Mihanović. Ona je u rodnom selu podigla lijepu i prostranu zgradu, da se u njoj smjeste škola i učitelj, pošta i liječnik, da u njoj budu uredi zadruga koje će se osnovati — da ona bude DOM prosvjete i naprednog rada.

Primjerom Miha Mihanovića pošlo je, nakon strašnog drugog svjetskog rata, još nekoliko naših imućnih iseljenika sa teritorija bivše Republike; Andro Sambrailo iz Zupe dubrovačke, Zvonimir Medović, braća Palihići i Niko Kučer sa Pelješca, pomažući milijunskim svotama saobraćajne, prosvjetne i zdravstvene potrebe svojih rodnih mjesta.

Miho Mihanović, znameniti Dubrovčanin, kojega su resile sve vrline čovjeka, rodoljuba i čovjekoljuba, umro je od kapi 3. ožujka 1938. godine, za ljetovanja u gradu La Plata u Argentini. Sva argentinska štampa s pohvalama i priznanjima zabilježila je njegovu smrt, a mi svi iseljenici, pomorci i rodna mu gruda sjećamo se njegovih djela i ovim želimo iskazati počast njegovoj uspomeni.